

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΓΑΛΛΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ

ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

Διαμεσολάβηση και πρόσληψη
στον ελληνογαλλικό πολιτισμικό χώρο

Médiation et réception dans l'espace
culturel franco-hellénique

ΑΙΓΟΚΕΡΩΣ

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΓΑΛΛΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ

Διαμεσολάβηση και πρόσληψη
στον ελληνογαλλικό πολιτισμικό χώρο

Médiation et réception
dans l'espace culturel franco-hellénique

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ
ACTES DU COLLOQUE INTERNATIONAL

13-15 Δεκεμβρίου 2013
organisé les 13, 14 et 15 décembre 2013

AIGOKEROS
ATHÈNES

Η πρόσληψη της γαλλικής δραματουργίας στην καθ' ημάς Ανατολή (Κωνσταντινούπολη-Σμύρνη): Η περίπτωση του κωνσταντινουπολίτικου περιοδικού «Θεατρική Βιβλιοθήκη» (1880-1883): Μία πρώτη παρουσίαση

Χρυσόθεμις ΣΤΑΜΑΤΟΠΟΥΛΟΥ-ΒΑΣΙΛΑΚΟΥ
Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Η πρόσληψη της ευρωπαϊκής δραματουργίας στην καθ' ημάς Ανατολή αποτελεί μείζον κεφάλαιο για τη συγκριτική δραματουργία, όσον αφορά τα κείμενα των Ευρωπαίων δραματουργών που μεταφράζονται και εκδίδονται στο γεωγραφικό και πολιτισμικό αυτό χώρο, εξίσου σημαντικό επίσης για την ιστορία του νεοελληνικού θεάτρου και γενικότερα για την ελληνική θεατρολογία, όσον αφορά τη μεταφορά και χρήση των μεταφρασμένων αυτών κειμένων στη θεατρική πράξη από τους περιοδεύοντες και ντόπιους ελληνικούς θιάσους, καθώς και την απήχησή τους στο εκεί ελληνόφωνο κοινό. Το γεγονός ότι στον ευρύτερο αυτό πνευματικό χώρο είδαν το φως μεταφράσεις έργων των μεγάλων δραματουργών του ευρωπαϊκού κλασικισμού και ρομαντισμού (Μολιέρου, Ρακίνα, Βολταίρου, Σίλλερ, Γκαίτε, Σαίξπηρ, Ουγκώ) έχει ήδη προσελκύσει το ενδιαφέρον επιστημόνων, θεατρολόγων και μη, που έχουν ασχοληθεί συνολικά, αλλά και επιμέρους με τη μελέτη της πρόσληψης των συγγραφέων αυτών στον ελληνόφωνο χώρο της καθ' ημάς Ανατολής (Σταματοπούλου-Βασιλάκου, 2004 : 175-176).

Πέρα των πορισμάτων των μέχρι σήμερα μελετημάτων, η ολοκληρωθείσα τα τελευταία χρόνια βιβλιογραφική καταγραφή των εκδόσεων του 19ου αιώνα (Ηλιού-Πολέμη, 2006), καθώς και των παραστάσεων των επαγγελματιών θιάσων στην ανατολική λεκάνη της Μεσογείου (Χατζηπανταζής, 2002-2006) την ίδια περίοδο, αποδεικνύει περίτρανα ότι η γαλλική δραματουργία κατείχε τα σκήπτρα, απέχοντας παρασάγγας σε σχέση με τις υπόλοιπες δραματουργίες της Ευρώπης, τόσο όσον αφορά τον αριθμό των μεταφράσεων θεατρικών έργων (Πούχγερ και Σταματοπούλου-Βασιλάκου, 2010 : 309-376), όσο και της σκηνικής πρόσληψής τους. Ως δίαυλοι επικοινωνίας για την επαφή των οικονομικά ακμαίων ελληνόφωνων πληθυσμών εκείθεν του Αιγαίου με τη γαλλική παιδεία και τον πολιτισμό χρησίμευαν οι οικονομικές συναλλαγές τους με τη Δύση μέσω του εμπορίου και της ναυτιλίας, οι επαφές τους με μέλη των ξένων παροικιών στα δύο μεγάλα λιμάνια της Ανατολής, στην Κωνσταντινούπολη και τη Σμύρνη και βεβαίως η ξενόγλωσση εκπαίδευση¹.

Αψευδής μάρτυρας ο ελληνικός, ημερήσιος και περιοδικός τύπος στην καθ' ημάς Ανατολή, μέσω του οποίου οι ελληνόφωνοι πληθυσμοί πληροφορούνταν τα τεκταινόμενα της θεατρικής ζωής στις ευρωπαϊκές πρωτεύουσες και

κυρίως στο Παρίσι και επιπροσθέτως, πέρα από την ενημέρωσή τους για συγκεκριμένες παραστάσεις και επιφανείς θεατρικές προσωπικότητες (συγγραφείς και ηθοποιούς), ερχόντουσαν σε επαφή με τα δημιουργήματα της γαλλικής, κατά πλειονότητα, δραματολογίας που δημοσιεύονταν σε μετάφραση.

Το άνοιγμα της μεγάλης θεατρικής πιάτσας των ελληνικών παροικιών της καθ'ημάς Ανατολής που παρατηρείται από το 1856 και μετά, με τη ψήφιση του Χάτι-Χουμαγιούν, είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία νέων επαγγελματικών θιάσων, μεγάλων ή μικρών, οι οποίοι με ορμητήριο την Αθήνα ξεκινούσαν για περιοδείες μεγάλης χρονικής διάρκειας στις νέες αυτές περιοχές. Στο πλαίσιο αυτό τέθηκε επιτακτικά η ανάγκη συγκρότησης ενός εμπλουτισμένου δραματολογίου, που να ικανοποιεί τις ανάγκες ενός απαιτητικού κοινού για καθημερινή αλλαγή ρεπερτορίου, το οποίο η μέχρι τότε πρωτότυπη και μεταφραστική δραματολογική παραγωγή δεν επαρκούσε να καλύψει.

Έτσι αναγκαστικά οι επικεφαλής των θιάσων στράφηκαν σε έργα του όψιμου γαλλικού ρομαντισμού, καθώς και στη «βιομηχανία» της γαλλικής δραματολογίας μυθιστορηματικών ή μελοδραματικών έργων περιπέτειας και πάθους.

Παρατηρείται λοιπόν στο β' μισό του 19ου αιώνα μία πλημμυρίδα εμφάνισης γαλλικών, κατά πλειονότητα, έργων της κατηγορίας αυτής, αποκαλύπτοντας στο ελληνικό κοινό το γαλλικό μυθιστορηματικό δράμα, τριάντα χρόνια μετά την ακμή του στις γαλλικές θεατρικές σκηνές.

Θα πρέπει εδώ να σημειώσουμε ότι το έδαφος είχε ήδη προλειάνει η «ρομαντσομανία» της εποχής, το πάθος δηλ. για το ξένο περιπετειώδες μυθιστόρημα², το οποίο γνώριζε μεγάλη διάδοση, ιδιαίτερα στο γυναικείο κοινό.

Η επιτακτική αυτή ανάγκη ανανέωσης του ρεπερτορίου των θιάσων θα οδηγήσει στην ενασχόληση με τη μεταφραστική διαδικασία έναν αριθμό εγγράμματων γαλλομαθών Ελλήνων που εγκύπτουν στο εγχείρημα, συνεισφέροντας στη μετακένωση του νέου αυτού, για τα ελληνικά δεδομένα, δραματικού είδους. Από αυτούς ένας αριθμός είναι γνωστοί λόγιοι, όπως ο Αλέξανδρος Σταματιάδης, ο Φωκίων Βουτσινάς, ο Κωνσταντίνος Ξανθόπουλος κ.ά., ενώ, άλλοι δοκιμάζοντας για πρώτη φορά τις δυνάμεις τους, κρύπτονται πίσω από ανωνυμία, υπογράφοντας τις μεταφράσεις τους με αστερίσκους ή με τα αρχικά τους. Εκείνοι που πραγματικά κατέθεσαν έναν τεράστιο πνευματικό μόχθο είναι οι Έλληνες ηθοποιοί (Σταματοπούλου-Βασιλάκου, 2010 : 35-45) ειδικά οι δύο διακεκριμένοι θιασάρχες της εποχής, ο Δημοσθένης Αλεξιάδης³ και ο Διονύσιος Ταβουλάρης⁴ που μετέφρασαν σειρά ολόκληρη έργων της γαλλικής δραματολογίας, χωρίς να παραγνωρίζεται και η συμβολή και άλλων ηθοποιών όπως της Πιπίνας Βονασέρα, του Γεώργιου Σφήκα⁵, του Δημοσθένη Νέρη⁶, του Γρηγόριου Σταυρόπουλου⁷ κ.ά. Όμως λίγες από τις μεταφράσεις αυτές, κάποιες από τις οποίες έχουν σωθεί στη Βιβλιοθήκη του Θεατρικού Μουσείου σε χειρόγραφη μορφή, που αντιγράφονταν και κυκλοφορούσαν από θίασο σε θίασο, έχουν εκδοθεί και αυτές σποραδικά.

Αντίθετα με την έκδοση του περιοδικού *Θεατρική Βιβλιοθήκη* για πρώτη φορά στα χρονικά της ελληνικής εκδοτικής παραγωγής εμφανίζεται μία τόση μαζική δημοσίευση θεατρικών έργων, 44 τον αριθμό, εκ των οποίων τα 29

δηλ. το 65,9% είναι έργα Γάλλων θεατρικών συγγραφέων ρομαντικών και μελοδραματικών δραμάτων⁸, δίνοντας έτσι μεγάλη ώθηση στο μεταφραστικό εγχείρημα το 19ο αιώνα και ειδικότερα στη μετάφραση της γαλλικής δραματολογίας. Το περιοδικό άρχισε την έκδοσή του το 1880 έχοντας ως πρότυπο τη γαλλική σειρά « Théâtre Contemporain Illustré »⁹ και συνέχισε για τέσσερα χρόνια (1880-1883) αρχικά με εκδότες τους Ν. Μ. Στέφανο, Α. Μπαλάνο και Ι. Χατζηπέτρου. Σ' αυτούς, από τον Γ' τόμο του πρώτου έτους θα προστεθεί ως ειδικός συνεργάτης ο Γεώργιος Ξανθόπουλος, στον οποίο θα περιέλθει η έκδοση του περιοδικού από τον έβδομο τόμο, το 1882, αφού μεσολαβήσει η έκδοση του έκτου τόμου την ίδια χρονιά με εκδότη τον Κωνσταντίνο Α. Ξανθόπουλο και ειδικό συνεργάτη τον Γεώργιο Ξανθόπουλο.

Στο εισαγωγικό σημείωμα του περιοδικού που υπογράφουν οι αρχικοί εκδότες στις 17 Ιουνίου 1880, με σαφήνεια υπογραμμίζεται η σημασία της έκδοσής του για τον ελληνικό πολιτισμό τη συγκεκριμένη ιστορική στιγμή και διατυπώνονται οι στόχοι του. Σε μία εποχή που το έθνος «αναμφιροήστως», εργάζεται με όλες τις δυνάμεις του για να καταλάβει τη θέση που του αρμόζει μεταξύ των πεπολιτισμένων ευρωπαϊκών κρατών προς αποπεράτωσιν «του οσημέραι υψουμένου οικοδομήματος» απαιτείται, πέρα από την τακτοποίηση του υπάρχοντος πολιτισμικού υλικού, ο εμπλουτισμός του με νέα δημιουργήματα, ιδιαίτερα στον τομέα της καλλιτεχνίας, όπου «ελαχίστη φροντίς δυστυχώς, κατεβλήθη μέχρι τούδε, είτε περί συλλογής νέου υλικού, είτε περί κατατάξεως του ευτελούς επισεσωρευμένου». Ειδικότερα όσον αφορά το θέατρο, διαπιστώνεται ότι από την εποχή της εθνικής παλιγγενεσίας ουδεμία ορατή πρόοδος έχει παρατηρηθεί. Η απουσία σχολής υποκριτικής και το περιορισμένο δραματολόγιο έχουν καταδικάσει το θέατρο σε μαρασμό (*Θεατρική Βιβλιοθήκη*, 1880 : α'-γ').

Στην εποχή λοιπόν αυτή της αναζήτησης από τους ελληνικούς θιάσους νέου ρεπερτορίου η *Θεατρική Βιβλιοθήκη* έρχεται με την έκδοσή της να συμβάλλει στον εμπλουτισμό του, δημοσιεύοντας τα καλύτερα θεατρικά δημιουργήματα των «ξένων και ομογενών συγγραφέων», φιλοδοξώντας να δημιουργήσει «μίαν ακεραίαν συλλογήν» των έργων αυτών (*Θεατρική Βιβλιοθήκη*, 1880 : γ').

Τοποθετώντας τον υψηλό αυτό στόχο και γνωρίζοντας ότι τα σημαντικότερα έργα των ξένων κλασικών είχαν ήδη μεταφραστεί, οι εκδόσεις του περιοδικού θα αναζητήσουν από την ευρωπαϊκή δραματολογία αμετάφραστα μέχρι τότε θεατρικά έργα. Αναλαμβάνουν λοιπόν μία ρηξικέλευθη πρωτοβουλία προώθησης της μετάφρασης προκειμένου να συγκεντρωθεί κατάλληλο υλικό για τα τεύχη του περιοδικού.

Ποια ήταν η διαδικασία που ακολουθήθηκε για τη συγκέντρωση μεταφράσεων δεν αποσαφηνίζεται. Η κατάρτιση καταλόγου με 135 συνολικά τίτλους προς μετάφραση, μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι οι εκδότες είχαν προεπιλέξει τα έργα που τους ενδιέφεραν να μεταφραστούν και ίσως είχαν φροντίσει για τη συγκέντρωση των κειμένων τους στο πρωτότυπο. Όμως δεν γνωρίζουμε εάν ανέθεταν τη μετάφραση σε ανθρώπους των γραμμάτων ή απλώς συγκέντρωναν μεταφράσεις που αυτοί είχαν ήδη επεξεργαστεί. Πάντως ως κρι-

τήριο για τη δημοσίευσή τους είχε οριστεί η επιτυχής ή όχι απόδοση του κειμένου. Όσες μεταφράσεις κρίνονταν αδόκιμες, δεν έβλεπαν το φως της δημοσιότητας.

Μέχρι το 1883 που κλίνει το περιοδικό μεταφράστηκαν συνολικά είκοσι εννέα γαλλικά έργα¹⁰ χωρισμένα σε εννέα τόμους τα οποία, λόγω της περιορισμένης έκτασης της εισήγησης, θα επιχειρηθεί να εξεταστούν δειγματοληπτικά. Στην πλειονότητά τους τα έργα αυτά ανήκουν στην κατηγορία των μελοδραμάτων ή μυθιστορηματικών έργων γνωστών Γάλλων συγγραφέων του είδους, των Bourgeois, Dennery, Bouchady Cormon, Fournier, Barrière κ.ά. που μεταφέρουν τον αναγνώστη/θεατή σε ένα «ηρωϊκό, εξωτικό κόσμο, γεμάτο ερωτικά πάθη, μίση και εκδικήσεις, αναγνωρίσεις, δολοφονίες, εγκλήματα τιμής, μονομαχίες κ.λ.π.» (Πούχχερ, 1994 : 84), προσφέροντας στο κοινό μία διάθεση φυγής «για περιπλανήσεις σε σφαίρες φανταστικές» (Σπάθης, 2001 : 177) και τα οποία, μετά από πολλές περιπέτειες και ανατροπές, με την παρέμβαση της θείας δίκης, έχουν στην πλειονότητά τους αίσιο τέλος, ικανοποιώντας πλήρως το αίσθημα δικαίου των θεατών/αναγνωστών τους (Smith, 1981 : 15).

Οι ήρωές τους από ιππότες και φεουδάρχες, βασιλίσσες και πριγκίπισσες έγιναν μέλη της αναδυόμενης αστικής τάξης, καθώς και απλοί άνθρωποι του λαού, αγθοφόροι, φαράδες, εργάτες κ.λ.π. που εμφανίζονται ως φορείς κοινωνικών μηνυμάτων.

Το πρώτο στη σειρά των μεταφράσεων που δημοσιεύεται στον πρώτο τόμο της *Θεατρικής Βιβλιοθήκης* το 1880 είναι το πεντάπρακτο δράμα *Η επαίτις* (*La Mendiante*) των Anicet Bourgeois και Michel Masson, μεταφρασμένο για πρώτη φορά το 1875 από τον Φωκίωνα Α. Βουτσινά¹¹. Το έργο, που πρωτοπαρουσιάστηκε στις 22 Απριλίου 1852 στο Théâtre de la Gaîté στο Παρίσι¹² και στην ελληνική μετάφρασή του το 1876 στη Σμύρνη από την ελληνοδραματική εταιρία «Μένανδρος», πραγματεύεται τη γυναικεία απιστία και τα ολέθρια αποτελέσματά της τόσο για την ίδια τη σύζυγο μοιχό, όσο και για την οικογένειά της. Για την πράξη της αυτή η ηρωίδα θα τιμωρηθεί σκληρά από τη θεία δίκη, όμως η μεταμέλεια και η έσχατη ταπείνωσή της (από κόρη εύπορου ιδιοκτήτη σιδηρουργείου καταντάει ρακένδυτη επαίτις) θα προκαλέσουν τον οίκτο του συζύγου της, που βγαίνοντας από τη φυλακή μετά τη δολοφονία του εραστή της, θα φροντίσει για την επανένωση της οικογένειάς του. Αξίζει να σημειωθεί ότι απ' όλα τα πρόσωπα του έργου ο Φωκίων Βουτσινάς στη μετάφρασή του εξελληνίζει τον κεντρικό ήρωα, τον απατημένο σύζυγο, Ιωάννη Παυλογιάννη, προσωποποίηση του έντιμου και ικανού σιδηρουργού, του τρυφερού συζύγου και στοργικού πατέρα, του σωστού και μεγαλόψυχου οικογενειάρχη. Πέρα από τις παραπάνω αρετές, ο Ιωάννης Παυλογιάννης εμφανίζεται ως εκπρόσωπος της ανερχόμενης αστικής τάξης, φορέας των αξιών της αστικής κοινωνίας (της εργατικότητας, της σεμνότητας και της συνέπειας) και των κελευσμάτων της ηθικής συμπεριφοράς, σε αντίθεση με τον εραστή, κόμη Κριστιάν Ρενδόρφ, εκπρόσωπος μιας διεφθαρμένης, ανήθικης και παρακμασμένης αριστοκρατίας. Εξελληνίζει επίσης τον υπηρέτη Γιακουμή, κωμικό πρόσωπο που συμβάλλει στην εξέλιξη της δράσης. Το ανωτέρω δράμα αποτελεί αντιπροσωπευτικό δείγμα μελοδραματικού έργου,

με ήρωες ταυτόχρονα θύτες και θύματα που υφίστανται νομοτελειακά τις συνέπειες των πράξεών τους. Δακρύβρεκτες σκηνές, συγκινητικές αναγνωρίσεις, περιπετειώδη πλοκή, συνθέτουν τον καμβά ενός δράματος με αίσιο τέλος. Η υπερβολή όμως τόσο στις συμπτώσεις, όσο και στις συναισθηματικές διακυμάνσεις, καθώς και η επιφανειακή σκιαγράφηση των ηρώων, μειώνουν το ενδιαφέρον του σημερινού αναγνώστη για το έργο, η παρακολούθηση της υπόθεσης του οποίου καθίσταται δυσχερής λόγω του μεγάλου αριθμού σκηνών¹³ σε κάθε πράξη, του πολυπρόσωπου των δρώντων προσώπων¹⁴ και των περιπτώσεων επεισοδίων που αποσπούν την προσοχή από το κεντρικό θέμα.

Η μετάφρασή του από τον Φ. Βουτσίνα, στην καθαρεύουσα της εποχής, παρουσιάζει ατέλειες. Φλύαρη και αδόλευτη σε αρκετά σημεία, δυσκολεύει τον αναγνώστη στην παρακολούθηση του κειμένου, χαρακτηριστικό των περισσότερων μεταφράσεων της εποχής που πραγματοποιούνται υπό την πίεση του χρόνου, προκειμένου να εξυπηρετηθούν γρήγορα οι ανάγκες του ρεπερτορίου των θιάσων. Παρ'όλα αυτά, το έργο γνώρισε επιτυχία, όπως αποδεικνύει ο αριθμός των παραστάσεών του στην ελληνική σκηνή (Σταματοπούλου-Βασιλάκου, 1996 : 328-329 και Χατζηπαντελής, 2006 : τόμ. Β').

Ακολουθεί στον ίδιο τόμο *Η παιδοκλόπος* (*La voleuse d'enfants*, 1865) των Eugène Grangé και Lambert-Thiboust μεταφρασμένη από τον Ν. Μ. Στεφάνου, με θέμα διαχρονικό, την εμπορία βρεφών. Η Σάρα Βάτερς, ανύπαντρη μητέρα ενός κοριτσιού, κλέβει μικρά παιδιά τα οποία πουλάει στη συνέχεια σε διάφορους ζητιάνους που τα χρησιμοποιούν για να προσπορίζονται από αυτά κέρδη από την επαιτεία. Μεταξύ αυτών πουλάει κατά λάθος και το δικό της παιδί. Συλλαμβάνεται από την αστυνομία και φυλακίζεται για δεκαπέντε χρόνια. Αποφυλακίζόμενη, αναζητεί το χαμένο της παιδί, την κόρη της Ελένη, που έχει εν τω μεταξύ υιοθετηθεί από μία εύπορη οικογένεια. Μετά από πολλές περιπέτειες και ανατροπές μητέρα και κόρη ξανασμίγουν, ενώ η μητέρα θα συμβάλει στην ένωση της κόρης της με τον αγαπημένο της.

Έργο μακροσκελές, με πολυπρόσωπες σκηνές και περίπλοκη δομή, στηρίζεται σε μεγάλο βαθμό στις συναισθηματικές διακυμάνσεις των ηρώων και σε μη αναμενόμενες ανατροπές, με έντονο ηθικοπλαστικό διδακτισμό, τη στηλίτευση ελαττωμάτων (της λαγνείας, της απληστίας, της οκνηρίας) και την επιβράβευση ηθικών αξιών (της εγκράτειας, της μεταμέλειας και της εργατικότητας). Εκτός από το δραματικό στοιχείο, εντοπίζονται επίσης στοιχεία αστυνομικού δράματος, καθώς και κωμικά επεισόδια που διανθίζουν την υπόθεση. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η περιγραφή του κοινωνικού περιβάλλοντος μέσα στο οποίο εκτυλίσσεται η υπόθεση ως πίνακας των έντονων αντιθέσεων της λονδρέζικης κοινωνίας της εποχής. Δίπλα τους αργόσχολους λόρδους που παίζουν τυχερά παιχνίδια, μεροκαματιάρηδες διαβιούν μέσα στα εργοστάσια, ενώ στα περίχωρα της πρωτεύουσας κινείται ένας εσμός κλεφτών, φονιάδων και επαιτών. Οι γλαφυρότατες αυτές περιγραφές λειτουργούν ως ιστορικοί καταγραφείς της εποχής.

Παρά την αυστηρή καθαρεύουσα, η μετάφραση του Στεφάνου εκπέμπει φρεσκάδα και αμεσότητα που προσμετράται στο ταλέντο του μεταφραστή¹⁵.

Από τα έργα που γνώρισαν μεγάλη επιτυχία, σημειώνοντας μεγάλο αριθ-

μό παραστάσεων¹⁶ ήταν ο *Ιωσίας ο ακτοφύλαξ* (*Josselin le garde-côte*, 1855) των Narcisse Fournier και Henri Meyer που παίχτηκε για πρώτη φορά στο Théâtre de l'Ambigu-Comique στις 27 Απρ. 1855. Στην παραθαλάσσια πόλη της Βρετανίας στη Γαλλία, η μικρή κοινωνία έχει συγκλονιστεί από την αυταπάρνηση ενός ακτοφύλακα ο οποίος με κίνδυνο της ζωής του σώζει από βέβαιο θάνατο ένα νεαρό ζευγάρι. Στη συνέχεια παρακολουθούμε τη ζωή του Ιωσία στη νήσο Μαρτινίκα, μετά από είκοσι χρόνια και μία πληθώρα περιπετειών στις οποίες εμπλέκεται, ευτυχώς με αίσιο τέλος προσφέροντας ηθική ικανοποίηση στους θεατές. Το έργο κατακλύζεται από μελοδραματικά μοτίβα: οι κανόνες της ιπποσύνης, το θέμα της τιμής και ο αγνός έρωτας, είναι τα κυρίαρχα θέματα που αποτελούν σταθερές του μελοδράματος, ενώ δεν λείπουν και τα κοινωνικά μηνύματα, όπως η καταγγελία της ρατσιστικής συμπεριφοράς των λευκών έναντι των μαύρων και η βάνουση εκμετάλλευσής τους στην γαλλική αποικία της Μαρτινίκας.

Μία άλλη κατηγορία αποτελούν τα ιστορικά δράματα, κατηγορία στην οποία εντάσσεται η *Ιωάννα Γρεύ* (*Jane Grey*) των Eugène Nus και Alphonse Brot. Μεταφρασμένο από τον Φωκίωνα Βουτσινά που το εξέδωσε αυτοτελώς στη Σμύρνη το 1875, το έργο μας μεταφέρει στην Αγγλία του 1555 στα ανάκτορα του Ουίνσορ, όπου βασιλεύει ο Εδουάρδος Στ'. Με φόντο τις μηχανοραφίες και δολοπλοκίες με στόχο την διεκδίκηση της διαδοχής και την κατάκτηση της εξουσίας, παρακολουθούμε τον έρωτα ανάμεσα στην Ιωάννα Γρεύ, εξαδέλφη του βασιλιά Εδουάρδου και το Λόρδο Γκίλφορ, την αγάπη του οποίου διεκδικεί και η αδελφή του βασιλιά Μαρία Τυδώρ, οι άμετρες φιλοδοξίες της οποίας για την κατάκτηση του θρόνου θα οδηγήσουν στο θάνατο το ερωτευμένο ζευγάρι. Ένα ρομαντικό δράμα με έντονες συγκινήσεις που προσέλκυσε το ενδιαφέρον του ελληνικού κοινού, όπως μαρτυρούν οι επανειλημμένες παραστάσεις του από το θίασο του Διον. Ταβουλάρη και του Δημοσθένη Αλεξιάδη, ενώ δεν συνέβη το ίδιο με τα δύο άλλα ιστορικά δράματα, τον *Φίλιππο Β'* του Eugène Cormon, που μετέφρασε η Κωνσταντινουπολίτισσα Ρωξάνη Κ. Τσιγαλάκη, και το δράμα *Οι γάμοι του Αττίλα*¹⁷ του Henri de Bornier (μετ. Γ. Ξανθόπουλος), τα οποία δεν βρήκαν το δρόμο τους για την ελληνική σκηνή, μένοντας μέχρι σήμερα γνωστά ως αναγνωστικά δράματα.

Μία άλλη ενότητα έργων είναι αυτά που θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως προάγγελοι του αστικού δράματος. Αντιπροσωπευτικά δείγματα τα έργα *Σωσάνα Ίμπερτ* (*Suzanne*, 1854)¹⁸ των Edouard Brisebarre και Eugène Nus, που μετέφρασε ο Διονύσιος Ταβουλάρης, η *Ιωάννα των δακρύων και η Ιωάννα των γελώτων* (*Jeanne qui pleure et Jeanne qui rit*, 1860)¹⁹ των Ange de Keraniou και Dumanoir που μετέφρασε ο Ιωάννης Καμπούρογλου προς χάρη της πρωταγωνίστριας του «Μένανδρου» Σοφίας Ταβουλάρη και ο *Λιθοξόος* (*Le Marbrier*, 1854) του Alex Dumas, που μετέφρασε ο Λάμπρος Ενωάλης.

Η *Σωσάνα Ίμπερτ* με θεματολογία παρόμοια με αυτή της *Επαίτιδος* πραγματεύεται το θέμα της απιστίας. Η ηρωίδα, σύζυγος του έμπορου Ίμπερτ, στη διάρκεια απουσίας του άντρα της, παρασύρεται και συνάπτει ερωτική σχέση με τον συνέταιρό του Μοντάλ, άτομο ανήθικο και αδίστακτο,

και φεύγει μαζί του από τη Γαλλία, εγκαταλείποντας τις δύο κόρες της. Δώδεκα χρόνια αργότερα επιστρέφει με άλλο όνομα και συναντιέται με τις κόρες της, στις οποίες δεν μπορεί να αποκαλύψει την πραγματική της ταυτότητα. Τα πράγματα περιπλέκονται όταν ο πρώην εραστής της επιχειρεί να ρίξει στα δίχτυα του την μικρή της κόρη. Έγκαιρα όμως το αντιλαμβάνεται ο πατέρας της που συμπλέκεται μαζί του και τον σκοτώνει. Η Σωσάνα, βασανιζόμενη από τύψεις για την εγκατάλειψη των παιδιών της αποφασίζει να αυτοκτονήσει, όμως την τελευταία στιγμή ο σύζυγος την συγχωρεί. Το έργο τελειώνει με τον γάμο της μεγάλης κόρης που παντρεύεται τον άνδρα που αγαπάει, οπότε η ευτυχία αποκαθίσταται στην οικογένεια.

Στο δεύτερο, την *Ιωάννα των δακρύων* και την *Ιωάννα των γελώτων* παρακολουθούμε σε μια μικρή επαρχιακή πόλη της Γαλλίας, δύο νεαρές χήρες που απασχολούν καθημερινά την κοινή γνώμη με τη συμπεριφορά τους. Η μία, η *Ιωάννα Βαννώ* (*Ιωάννα των δακρύων*) 27 ετών, πενθεί περισσότερο του συνηθισμένου χρόνου την απώλεια του συζύγου της, ενώ η δεύτερη, η *Ιωάννα Ρέμη* (*Ιωάννα των γελώτων*) είναι μία εύθυμη χήρα που δίνει το παρών σε κάθε χορό και κοινωνική συναναστροφή. Τελικά, με την εξέλιξη της υπόθεσης και τις συνεχείς ανατροπές αποδεικνύεται ότι η βαρυσθενούσα χήρα ήταν ευτυχισμένη που απηλλάγη από τον άνδρα της, γιατί της ήταν άπιστος και την κακομεταχειριζόταν, ενώ η «εύθυμη» χήρα προσπαθούσε με την αλέγγρα συμπεριφορά της ν' αποκρύψει από την πεθερά της το θάνατο του γιου της.

Ο συγγραφέας ασκεί δριμεία κριτική στην υποκρισία και τον ψεύτικο καθωσπρεπισμό της αστικής τάξης και μάλιστα στις μικρές επαρχιακές κοινωνίες, όπου οι άνθρωποι ζουν εγκλωβισμένοι σε κοινωνικές συμβατικότητες και ψεύτικους κώδικες συμπεριφοράς, πιστοί στα ήθη της εποχής.

Στα ανωτέρω έργα, όπως και στον *Λιθοξόο*, οι ήρωες, ανήκοντας στα μεσαία κοινωνικά στρώματα, εσαρκώνουν ανθρώπινους χαρακτήρες αναγνωρίσιμους και προσιτούς στο κοινό των ελληνικών παραστάσεων που προέρχεται κυρίως από τα αντίστοιχα κοινωνικά στρώματα, παρακολουθεί με ενδιαφέρον τα πάθη και τις περιπέτειές τους και ταυτίζεται ευκολότερα με τους ήρωες. Γι' αυτό και τα έργα αυτής της κατηγορίας γνώρισαν μεγάλη σκηηνική επιτυχία.

Μέσα στην πληθώρα των δραμάτων δημοσιεύονται στη *Θεατρική Βιβλιοθήκη* και δύο κωμωδίες, μία μονόπρακτη *Ο σύζυγος της χήρας*²⁰ (*Le mari de la veuve* 1832) των Anicet Bourgeois, Gabriel de Lurieu και Alexandre Dumas και το δίπρακτο κωμειδύλλιον *Είναι τρελλή* (*Elle est folle*, 1835)²¹ του Melesville μετ. Ι. Α. Ζερβουδάκης²². Η πρώτη δεν παίχτηκε ποτέ, ενώ η δεύτερη γνώρισε μεγάλη επιτυχία στην ελληνική σκηνή. Θέμα της η παθολογική ζήλεια ενός συζύγου, του Λόρδου Χάρλεϋ, για τη σύζυγό του Λαίδη Άννα, γεγονός που τον οδηγεί στην τρέλλα, με αίσιο όμως τέλος, αφού αποκαλύπτεται ότι ο υποτιθέμενος εραστής της συζύγου του ήταν ερωτευμένος με την ανιψιά του Νέλλη.

Το περιοδικό θα σταματήσει να εκδίδεται το 1883, αφού θα έχει πραγματοποιήσει την έκδοση συνολικά εννέα (9) τόμων και τη δημοσίευση 44 έργων από τα 135 που είχε προγραμματίσει, ένα εγχείρημα, που, παρά την ευμενή αποδοχή του από τον κοινό και από τον τύπο, δεν στάθηκε δυνατό να μακροημερεύσει για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα.

Σημειώσεις

1. Ενδεικτικά μνημονεύονται η Ροβέρτειος Σχολή (βλ. *Κανονισμός του εν Κωνσταντινουπόλει Ροβερτείου Λυκείου* [1881;], εν Κωνσταντινουπόλει, Τυπ. Η. Matteosian, το Ελληνογαλλικό Παρθεναιγωγείο στην Χαλκηδόνα (βλ. Ταρσής Γ. Βαρείδης, 1897, *Κανονισμός και πρόγραμμα του εν Χαλκηδόνι Ελληνογαλλικού Παρθεναιγωγείου*, εν Κωνσταντινουπόλει), το Ελληνογαλλικό Λύκειο του Χρ. Χατζηχρήστου (βλ. *Κανονισμός του εν τω Πέραν Κωνσταντινουπόλεως Ελληνογαλλικού Λυκείου Χρ. Χατζηχρήστου*, 1902, εν Κωνσταντινουπόλει), η Ελληνογαλλική Σχολή Θηλέων «Ο Ελικών» (βλ. *Κανονισμός της εν τω Πέραν Κωνσταντινουπόλεως Ορθοδόξου Ελληνογαλλικής Σχολής Θηλέων «Ο Ελικών» Ευτέρπης Σαντοριναίου* 1903, εν Κωνσταντινουπόλει, εκ του τυπογραφείου Ν. Γ. Κεφαλίδου), το Εθνικό Ελληνογαλλικό Λύκειο Κωνσταντινουπόλεως (βλ. *Extrait du règlement du Lycée National Greco-Français de Constantinople située à Péra*, 1911, Constantinople, Imp. N. G. Kephallides) και το Ελληνογαλλικό Λύκειο του Χρ. Αρώνη στη Σμύρνη (βλ. *Κανονισμός του εν Σμύρνη Ελληνογαλλικού Λυκείου Χρήστου Ν. Αρώνη*, 1909, Σμύρνη).
2. Βλ. ενδεικτικά τα μυθιστορήματα του Αλέξανδρου Δουμά Ο κόμης Μοντεχρίστος (1845-1846), Οι τρεις σωματοφύλακες (1849), Το μαύρον λείριον (1850), Ο υποκόμης της Βραζελώνης (1852-1854), του Αλέξανδρου. Δουμά γιου Η κυρία με τας καμελιάς (1858), του Eugène Sue Παρισίων απόκρυφα (1845-1846), Ο περιπλανώμενος Ιουδαίος (1845-1847) κ.ά.
3. Βλ. ενδεικτικά τις μεταφράσεις του Ο γέρω-Μαρτέν, Ιουδήθ, Το πρεσβυτέριον ή Φρίδα η ορφανή, Ο περιπλανώμενος Ιουδαίος, Πίστις, ελπίς και έλεος, τις περισσότερες όμως συνοπογράφει με την συμπρωταγωνίστριά του Πιπίνα Βονασέρα (βλ. ενδεικτικά Έμμα, Ο πρόεδρος του κακουργοδικείου, Η κόμησσα του Μονρόζε, Ελισάβετ ή Η θυγάτηρ του εξορίστου, Χαίρε Μαρία ή Ο εσπερινός, Ο διάβολος ή Η θεία δίκη, Κοσμάς ο Β΄ εις επίσκεψιν των φυλακών, Ιωσίας ο ακτοφύλαξ κ.ά.) και μία με τον γιο του Χρήστο Αλεξιάδη (βλ. Ιωάννης ο Ιρλανδός ταχυδρόμος) ο οποίος τον ακολούθησε στο μεταφραστικό τομέα (βλ. Τα τριαντάφυλλα δόμνα, Μάρθα και Μαρία κ.ά.). Επίσης, ο Δημοσθένης Αλεξιάδης, με την μακροχρόνια πείρα του θιασάρχη και πρωταγωνιστή, εμφανίζεται και ως διασκευαστής (βλ. Η κληρονομιά της Μαρούκας, Οι Άθλιοι κ.ά.).
4. Η φρόνιμη σύζυγος, Αγάπη δίχως εκτίμηση, Ο Λιθοξόος ή Η νεκρά ζώσα, Ο κόμης του αγίου Γερμανού, Ο μυστηριώδης δήμος της Βενετίας, Σωσάννα Ιμβέρτ ή Η εξαχνισθεία μήτηρ, Ο αριθμός 13 ή 115 οδός Πιγκάλ, Ροκαμβόλ, Ο σαλτιμπάγκος, Η αιματηρά κηλίσ κ.ά.
5. Βλ. ενδεικτικά Σάρα και Κάρολος, Μαρία Ιωάννα ή Η οικογένεια του οινοπότου, Ο γέρω Μαρτέν, Η έκθετος του ορφανοτροφείου της Αγίας Μαρίας κ.ά.
6. Βλ. Ο ιππότης του ερυθρού οίκου ή Τα θύματα της γαλλικής δημοκρατίας.
7. Βλ. Η οικογένεια του Μουβράου.
8. Από τα υπόλοιπα δεκαέξι, δύο (2) είναι έργα Άγγλων συγγραφέων (Οθέλλος του Shakspeare και Η Δέσποινα της Λυών του Lytton), δύο έργα Γερμανών (Λησταί του Schiller και Κλαβίγιος του Goethe), πέντε Ιταλών συγγραφέων (Το έναρκον άγαλμα του Cicconi, Ο πωλημένος ευπατρίδης του Ferrari, Ο μεμφίμοιος του Goldoni, Ο Γαλιλαίος του Montecini και Περιπέτεια της εφημεριδογραφίας του A. Consigli), ένα Ισπανού συγγραφέα (Οι αδιάφοροι του Enrique Gaspar) και έξι Ελλήνων συγγραφέων (Τα πνεύματα, Η σάλπιγξ της δευτέρας παρουσίας και Ο κυανούς μανδύας του Νικ. Καπιγιολδάση, Δάφνη του Μαρίνου Κουτούβαλη, Γαλάτεια του Σπυρ. Βασιλειάδη και Η κακή ώρα του Δημ. Κορομηλά).
9. Η περιοδική συλλογή « Théâtre Contemporain Illustré » εξεδίδετο στο Παρίσι από τους αδελφούς Michel-Lévy από το 1853-1869 και στο διάστημα αυτό δημοσιεύτηκαν 725 τεύχη με θεατρικά έργα που παίχτηκαν στις θεατρικές σκηνές του Παρισιού.

10. Δημοσιεύτηκαν τα κάτωθι γαλλικά θεατρικά έργα: Στον πρώτο τόμο: *Η επαίτις των Α. Bourgeois και Μ. Masson, Η παιδοκλόπος των Ε. Grangé και L. Thiboust, Το μαρτύριον της καρδιάς των V. Séjour και J. Brésil και Ιωσίας ο ακτοφύλαξ των Ν. Fournier και Α. Meyer.* Στον δεύτερο τόμο: *Η Βραζιλιανή του Paul Meurice, Ο ναύτης Βερτράμ του J. Bouchardy και Ο σύζυγος της χήρας του Alex. Dumas.* Στον τρίτο τόμο: *Ο άγγελος του μεσονυκτίου των Th. Barrière και Ε. Plouvier, Ιωάννα Γρέυ των Ε. Nus και Alphonse Brot, Η ποιμενίς των Άλπεων των Ch. Desnoyer και Α. Dennery και Είναι τρελλή του Melesville.* Στον τέταρτο τόμο: *Οι γάμοι του Αττίλα του Henry de Bornier, Φίλιππος ο Β΄ του Eugène Cormon, Γάσπαρος ο αλιεύς του J. Bouchardy και Η δέησης των ναυαγών των Ad. Dennery και F. Dugué.* Στον πέμπτο τόμο: *Το «Χαίρε Μαρία» των Dennery και Lafitte και Μαριών Δελόρμ του Victor Hugo.* Στον έκτο τόμο: *Σωσάννα Τιμπερτ, του Ε. Brisebarre και Ε. Nus, Ο γέρω-δεκανεύς των Dumanoir και Dennery, Δαλιδά του Octave Feuillet, Ιωάννα των δακρύων και Ιωάννα των γελώτων των Dumanoir και Α. Keraniou.* Στον έβδομο τόμο: *Τα ορφανά της Ενετίας του Charles Garand, Η χαρτομάντις των P. Foucher και Α. Dennery και Ο πωλημένος ευπατριδής του Henry Ferrier.* Στον όγδοο τόμο: *Ο ταχυδακτυλουργός των Α. Dennery και J. Brésil, Ο δήμος της Ενετίας του Α. Bourgeois και Δον Κάισαρ του Βαζάν των Dumanoir και Α. Dennery και στον ένατο τόμο: Ο λιθοξόος του Alex. Dumas και Ο υιός της Κοραλίας του Α. Delpit.*
11. Η μετάφραση αυτή εκδόθηκε τη πρώτη φορά αυτοτελώς στη Σύμωρη το 1875, μαζί με τη Μαριών Δελόρμ και την Ιωάννα Γρέυ και δεύτερη φορά στη Θεατρική Βιβλιοθήκη Κωνσταντινουπόλεως.
12. Εκδόθηκε την ίδια χρονιά στη σειρά « Bibliothèque Dramatique » και στο περιοδικό *Théâtre Contemporain Illustré* στα τεύχη αρ. 76 και 77.
13. Κάθε πράξη περιλαμβάνει 10 -14 σκηνές.
14. Δεκαοκτώ (18) είναι τα δρώντα πρόσωπα του έργου.
15. Το έργο πρωτοπαίχτηκε στις 20 Οκτ. 1879 στην Κ/πολη από το Θίασο «Ευριπίδη» του Μιχ. Αρνιωτάκη, γεγονός που αποδεικνύει ότι η μετάφρασή του είχε ήδη πραγματοποιηθεί και θα είχε δοθεί στο θίασο σε χειρόγραφη μορφή (Σταματοπούλου-Βασιλάκου, 1996 : 431).
16. Το έργο είχε ενταχθεί στο ρεπερτόριο των θιάσων του Δημ. Αλεξιάδη και της Αικ. Βερώνη αλλά και άλλων θιάσων (βλ. Σταματοπούλου-Βασιλάκου, 1996 : 350-351 και Χατζηπανταζής, 2006).
17. Παίχτηκε στο Odéon-Théâtre de l'Europe στις 23 Μαρτίου 1880. Είναι εντυπωσιακό το γεγονός ότι μεταφράζεται την ίδια χρονιά από τον Γεώργιο Ξανθόπουλο, σε αντίθεση με τον γενικό κανόνα σύμφωνα με τον οποίο η πρώτη παρουσίαση των έργων στη γαλλική σκηνή απέχει αρκετά χρόνια από την ελληνική μετάφρασή τους.
18. Πρωτοπαίχτηκε στις 28 Ιουλίου 1854 στο Théâtre de l'Ambigu - Comique, ενώ παίχτηκε για πρώτη φορά στην Αθήνα το 1869 από τον Διονύσιο Ταβουλάρη που το είχε μεταφράσει.
19. Παίχτηκε για πρώτη φορά στο Théâtre du Gymnase Dramatique στις 4 Απριλίου 1860 και εκδόθηκε την ίδια χρονιά στο Παρίσι.
20. Το έργο εκδόθηκε στο Παρίσι το 1832 με πρώτη συγγραφική υπευθυνότητα στο όνομα του Gabriel de Lurieu (1795-1869), ενώ στις επόμενες εκδόσεις μνημονεύεται ως συγγραφέας μόνο ο Alex. Dumas στις 4 Απριλίου 1832.
21. Παίχτηκε για πρώτη φορά στο Théâtre de Vaudeville στις 20 Ιανουαρίου 1835.
22. Το έργο είχε μεταφράσει και ο Ι. Ι. Σκυλίτσης και γνώρισε μεγάλη επιτυχία στην ελληνική σκηνή. (Σταματοπούλου-Βασιλάκου, 1996 : 318-319).

Βιβλιογραφικές αναφορές

- ΒΑΡΕΙΔΗΣ ΤΑΡΣΗΣ, Γ., 1897, *Κανονισμός και πρόγραμμα του εν Χαλκηδόνι Ελληνογαλλικού Παρθεναγωγείου*, [VAREIDIS TARSIS G., *Règlement et programme éducatif de l'École de filles Greco-Française à Chalkidona*], εν Κωνσταντινουπόλει.
- Extrait du règlement du Lycée National Greco-Français de Constantinople situé à Péra, 1911, Constantinople, Imp. N. G. Kephhalides.
- ΗΛΙΟΥ, Φ. και ΠΟΛΕΜΗ, Π. 2006, *Ελληνική βιβλιογραφία 1864-1900: Συνοπτική αναγραφή*, [ILIOU PHILIPPOS et POLEMI POPI, *Bibliographie hellénique 1864 – 1900 : Inscriptions synoptiques*], Αθήνα, Βιβλιολογικό Εργαστήριο «Φίλιππος Ηλιού», Ελληνικό Λογοτεχνικό και Ιστορικό Αρχείο, 4 τόμ.
- Θεατρική Βιβλιοθήκη ήτοι Συλλογή των εκλεκτοτέρων τραγωδιών, δραμάτων και κωμωδιών πρωτοτύπων τε και εκ μεταφράσεων εκδιδόμενη κατά τριμηνίαν 1880, [Bibliothèque Théâtrale ou Collection de meilleures tragédies, drames et comédies originales et traduites publiée trimestriellement] υπό Στεφάνου Ν. Μ., Α. Μπαλάνου και Ι. Χατζηπέτρου. Έτος πρώτον. Τόμος Α', εν Κωνσταντινουπόλει, τύποις Ε. Καγιόλ.
- Κανονισμός της εν τω Πέραν Κωνσταντινουπόλεως Ορθοδόξου Ελληνογαλλικής Σχολής Θηλέων «Ο Ελικών» Ευτέρης Σαντοριναίου 1903 [Règlement de l'École des filles Orthodoxe Greco-Française «Elikon» à Péra de Efterpi Santorinaïou], εν Κωνσταντινουπόλει, εκ του τυπογραφείου Ν. Γ. Κεφαλίδου.
- Κανονισμός του εν Κωνσταντινουπόλει Ροβερτείου Λυκείου [1881;] [Règlement du Lycée Robert à Constantinople], εν Κωνσταντινουπόλει, Τυπ. Η. Matteosian.
- Κανονισμός του εν Σμύρνη Ελληνογαλλικού Λυκείου Χρήστου Ν. Αρώνη, 1909, [Règlement du Lycée Greco-Français de Christos N. Aronis à Smyrne], Σμύρνη.
- Κανονισμός του εν τω Πέραν Κωνσταντινουπόλεως Ελληνογαλλικού Λυκείου Χρ. Χατζηχρήστου, 1902 [Règlement du Lycée Greco-Français de Ch. Chatzichristos à Péra], εν Κωνσταντινουπόλει.
- ΠΟΥΧΝΕΡ, Β., 1999, *Η πρόσληψη της γαλλικής δραματουργίας στο νεοελληνικό θέατρο (17ος-20ός αιώνας): Μία πρώτη σφαιρική προσέγγιση* [PUCHNER WALTER, *La réception de la dramaturgie française chez le théâtre néo-hellénique (17e-20e siècles) : Une première approche globale*], Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα.
- ΠΟΥΧΝΕΡ, Β. και ΣΤΑΜΑΤΟΠΟΥΛΟΥ-ΒΑΣΙΛΑΚΟΥ, Χ., 2010, «Βιβλιογραφικές ασκήσεις στην ελληνική δραματουργία του 19ου αιώνα: 1864-1900» [PUCHNER WALTER et STAMATOPOULOU-VASILAKOU CH, «Exercices de bibliographie sur la dramaturgie grecque du 19e siècle : 1864-1900»], *Παράβασις*, τόμ. 10, 309-376.
- SMITH, JAMES, 1981, *Μελόδραμα*, [SMITH JAMES, *Mélodrame*] Αθήνα, Ερμής.
- ΣΠΑΘΗΣ, ΔΗΜ., 2001, «Η εμφάνιση και καθιέρωση του μελοδράματος στην ελληνική σκηνή», [SPATHIS DIM., «L'apparition et l'établissement du mélodrame sur la scène grecque»] στον τόμο Πατσαλίδης Σάββας και Νικολοπούλου Αναστασία (επιμ.), *Μελόδραμα: Ειδολογικοί και ιδεολογικοί μετασχηματισμοί*, Θεσσαλονίκη, University Studio Press, 165-226.
- ΣΤΑΜΑΤΟΠΟΥΛΟΥ-ΒΑΣΙΛΑΚΟΥ Χ., 1996, *Το ελληνικό θέατρο στην Κωνσταντινούπολη το 19ο αιώνα*. Τόμ. Β: Παραστάσεις [STAMATOPOULOU-VASILAKOU CH., *Le théâtre grec à Constantinople au 19e siècle*, Vol 2 : Représentations], Αθήνα, Νέος Κύκλος Κωνσταντινουπολιτών.
- 2004, «Η πρόσληψη της ευρωπαϊκής δραματουργίας στην καθ' ημάς Ανατολή: Μεταφράσεις – εκδόσεις: Μία συνολική εκτίμηση», [STAMATOPOULOU-VASILAKOU CH., «La réception du théâtre européen chez l'Orient Grecophone : Traductions - Éditions : Évaluation globale»] στο Γεωργακάκη Κωνσταντίνου (επιμ.), *Σχέσεις του νεοελληνι-*

- κού θεάτρου με το ευρωπαϊκό: Πρακτικά Β' Πανελληνίου Θεατρολογικού Συνεδρίου, Αθήνα, Τμήμα Θεατρικών Σπουδών Πανεπιστημίου Αθηνών, Ergo.
- 2010, «Οι Έλληνες ηθοποιοί και το δραματουργικό τους έργο το 19ο αιώνα: Μία πρώτη σφαιρική προσέγγιση» [STAMATOPOULOU-VASILAKOU CH. « Les comédiens grecs et leur œuvre dramaturgique au 19e siècle : Une première approche globale »] στον τόμο : *Ο ηθοποιός και η τέχνη της υποκριτικής: Θεωρία και Πράξη, Ιστορία και Παρόν: Πρακτικά Επιστημονικής Διημερίδας*, Αθήνα, ΕΚΠΑ, Τμήμα Θεατρικών Σπουδών, Ergo, 35-45.
- ΧΑΤΖΗΠΑΝΤΑΖΗΣ, Θ., 2002-2006, *Από του Νείλου μέχρι του Δουνάβηως: Το χρονικό της ανάπτυξης του ελληνικού επαγγελματικού θεάτρου, στο ευρύτερο πλαίσιο της Ανατολικής Μεσογείου, από την ίδρυση του ανεξάρτητου κράτους ως τη Μικρασιατική καταστροφή* [CHATZIPANTAZIS THEODOROS, *Du Nil au Danube : L'histoire du théâtre professionnel grec dans la Méditerranée de l'Est depuis la fondation de l'État grec jusqu'à la Grande Catastrophe d'Asie Mineure*], Ηράκλειο, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, 4 τόμ.

Abstract

The reception of the French dramaturgy in the Greek community of Constantinople and Smyrna during the 19th century. The case of the Constantinopolitan journal "Theatrical Library" (1880-1883): A first presentation.

After a brief introduction on the reception of European dramaturgy in the financially robust Greek-speaking communities in Constantinople and Smyrna (which acted as prerequisites and communication channels with the West), as well as on the hitherto results of the relevant research, this paper focuses on the presentation of the Constantinopolitan journal "Theatrical Library" (1880-1883) and its characteristic components: its publishers, its goal orientation and the content that mainly incorporates translated theatrical plays of European dramaturgy.

From the total of 44 theatrical plays published in this journal, 29 plays (that is 65.9%) are written by French authors, with melodramatic content in their majority. Bearing this in mind, this presentation focuses on the reception of the French melodrama, examining selectively representative plays published in this journal in order to highlight the characteristics of the kind: their structure, their themes, the characters, and their impact on the Greek audience.

Although the journal had scheduled the publication of 135 theatrical plays, its operation was paused in 1883 after 4 years; nevertheless, it had already published nine (9) volumes, a very respectable body of plays that had accumulated a large sum of positive reviews, despite the financial and organizational difficulties that the journal was facing.